

Licence CC a praktické důsledky

Autoři: JUDr. Matěj Myška, Ph.D., Mgr. Jan Zibner, CTT MU

Informace převzaty zejména z oficiálního webu Creative Commons Česká republika dostupného z: <https://www.creativecommons.cz/> a monografie MYŠKA, Matěj. *Veřejné licence v České republice: verze 2.0*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, 192 s. ISBN 978-80-210-7192-6.

Licence Creative Commons zajišťují “otevřený přístup” (Open Access) - jeho smyslem, cílem a účelem je produktivní výměna názorů a také dřívější a vyšší citovanost publikovaného příspěvku. Open Access znamená otevřenost i v právním smyslu, toto otevření se nejčastěji realizuje tzv. veřejnými licenčními podmínkami. Nejznámější z nich jsou Creative Commons (dále jen “CC”).

Vztah k zákonným licencím

Autorský zákon umožňuje užít autorské dílo (i) výlučně autorovi, (ii) osobám, jimž autor takové užití umožní licenční smlouvou, či (iii) v případě zákonných výjimek a omezení. S ohledem na textaci občanského zákoníku (srov. § 2373 odst. 3 ObčZ) je užití osobami, jimž autor takové užití umožní licenční smlouvou, naplněno i v případě licencí CC. Existence těchto licencí a jejich využití v případě smluvního užívání díla tak nevylučuje autorskoprávní ochranu, nároky z ní plynoucí či realizaci osobnostních a majetkových práv autora díla.

Vztah k jiným smluvním ujednáním

Licence CC jsou ze své podstaty nevýhradní (srov. § 2360 ObčZ), tj. autor, resp. vykonavatel autorských práv k autorskému dílu je oprávněn po udělení takové licence poskytnout výhradní i nevýhradní licenci dalším zájemcům. Lze proto vždy kontaktovat poskytovatele licence před změnou díla (kde to např. dané prvky CC licence obecně zakazují) a požádat ho o svolení (tedy o úpravu licence ve vztahu k zájemci).

Sdílet (“Share”)

Všechny varianty veřejných licencí CC ze své podstaty opravňují uživatele předmětu ochrany “sdílet”. Jedná se o základní stavební kámen každé z veřejných licencí (nejen CC) realizující jejich základní myšlenku, tedy bezúplatné oprávnění k šíření obsahu a to i za komerčním účelem. Tato vlastnost je společná pro všechny typy CC licencí a nelze nijak omezit a vyloučit. Jakékoliv jeho omezování – například protikopírovacími ochranami – znamená automatické porušení veřejné licence CC.

Licencovaný předmět ochrany je možné šířit, tzn. kopírovat, distribuovat a sdělovat veřejnosti. Zároveň lze předmět ochrany zařadit do souborného díla (např. časopis, sborník) či modifikovat - pozměňovat či doplňovat. Umožňuje také celé licencované dílo nebo jeho část zpracovat s jiným předmětem ochrany (kreativně modifikovat, upravovat a vytvářet z něj nové předměty ochrany). Nově upravený předmět ochrany není nutno sdílet pod stejnou licencí (CC), původní ale ano a zároveň je potřeba uvádět původ “podkladového díla”.

Na dílech šířených pod touto nejliberálnější variantou licencí CC mohou osoby odlišné od nositele práv i vydělávat. Úplata ovšem není poskytována za oprávnění předmět ochrany užít (to je stále dostupné pod licencí CC), ale za přidané služby či nosič, nebo zprostředkování přístupu.

Praktický dopad: Prakticky jsou tak dovoleny všechny možné způsoby šíření, jako např. sdílení pomocí P2P sítí, nahrávání na file-hostingové servery či zveřejnění na vlastních webových stránkách. Předmět ochrany lze nahrát do e-learningu a lze je ukládat do oborových a institucionálních repozitářů

a to i ve formě tzv. "publisher's edition". K realizaci tohoto oprávnění může nabyvatel licence dokonce provádět nezbytné technické změny, tedy převod mezi formáty a nosiči (např. skenování, či „ripování“) a to i u licencí, které obsahují licenční prvek ND „Nezpracovávejte“. Předmět ochrany lze i zpracovávat, tedy ho různě upravovat, překládat atd. - tento výsledný zpracovaný předmět ochrany nemusí být licencovaný pod CC. Lze tedy např. článek přeložit do jiného jazyka a tento následně i komerčně prodávat - u překladu musí být „uveden původ“ (viz níže).

Toto základní oprávnění uživatelů může nositel práv omezit využitím prvků **SA - Zachovejte licenci (ShareAlike)**, **ND - Nezpracovávejte (NoDerivatives)**, **NC - Neužívejte komerčně (NonCommercial)**, jejichž význam a praktické důsledky jsou rozebrány níže.

SA - Zachovejte licenci (ShareAlike)

Tento licenční prvek upravuje základní oprávnění uživatelů „zpracovávat“ předmět ochrany. Pokud je licencovaný předmět ochrany upraven, má zpracovatel výsledek své práce povinnost zpřístupnit pod stejnou nebo slučitelnou licenci. Tento licenční prvek se logicky uplatní pouze v případě, kdy je dovoleno zpracovávání – použití s prvkem ND se vylučuje. Volba tohoto prvku znamená, že pokud uživatel předmět ochrany upraví a hodlá takto upravený předmět ochrany dále sdílet (šířit), musí tak učinit pouze pod stejnou licenci, jako byl šířen původní předmět ochrany, a to, pokud není omezeno prvkem NC, i komerčně.

Nutno připomenout, že licence CC nijak neomezují zákonné licence, zejména ne tu citační (§ 31 AutZ). Citováním části z předmětu ochrany zpřístupněného pod veřejnou licenci obsahující prvek SA nevzniká citujícímu povinnost zpřístupnit předmět ochrany, v němž byla citace použita pod touto či obdobnou veřejnou licenci. Stejně tak užití původního předmětu ochrany bez jeho zpracování nezakládá povinnost licencovat nový předmět ochrany, v němž bylo původní předmět ochrany užit, pod shodnou veřejnou licenci. Autorskoprávní režim nového předmětu ochrany ovšem nemá vliv na původní předmět ochrany licencovaný pod CC.

Praktické důsledky: Pokud je přeložen článek zpřístupněný pod CC BY-SA 4.0 do jiného jazyka, je nutno výsledný překlad zveřejnit pod stejným typem licence. Zařazením článku zpřístupněného pod CC BY-SA 4.0 do sborníku nevzniká povinnost tento sborník licencovat pod CC BY-SA 4.0. Samotný článek ale je nutno zpřístupnit pod touto veřejnou licenci.

ND - Nezpracovávejte (NoDerivatives)

Tento prvek zakazuje jakkoliv předmět ochrany upravovat (tzn. dílo pozměňovat či doplňovat, nebo ho jako celé či jeho část zpracovat s dílem jiným). Jedná se o modifikaci základního oprávnění uživatele předmět ochrany upravovat.

Bez svolení autora tak není možno vytvářet díla odvozená, dílo upravovat, pozměňovat, či modifikovat, neboli, slovy licence, vytvářet „zpracovaný obsah“. Využitím licenčního prvku ND poskytovatel licence tedy tyto aktivity zapovídá. Výklad licenčního prvku ND je dále takový, že sdílením celého nezměněného díla do něj není zasahováno. Stejně tak se za modifikaci nepovažuje zařazení do díla souborného (např. článek do sborníku). Dále je nutno upozornit na to, že licence CC stanovují uživatelům výkon práv ve všech dostupných formátech a médiích. Převod mezi formáty a užívání díla vyjádřeném na jiném médiu v souladu s podmínkami licence tak není chápáno jako vytvoření zpracovaného obsahu, k jehož němuž by jinak bylo potřeba souhlas autora.

Praktické důsledky: Takto licencovaný předmět ochrany lze „sdílet“, ale nelze jej zpracovávat, tedy např. překládat. Zařazení do sborníku není chápáno jako „zpracování“, stejně tak změna formátu. Pokud je tedy kniha původně dostupná online v digitální podobě šířena v papírové podobě, nejedná se opět o porušení licenčního prvku ND.

NC - Neužívejte komerčně (NonCommercial)

Tento prvek omezuje. Jakým způsobem lze nakládat s předmětem ochrany, totiž pouze pro nekomerční účely. Tím se rozumí, že při sdílení předmětu ochrany nesmí plynout žádný finanční zisk. Za nekomerční využití se považuje i výměna díla za jiné (např. prostřednictvím výměnných sítí P2P).

Toto omezení nabyvatele licence je asi nejvíce kontroverzní, neboť jasná definice toho, co lze považovat za komerční a nekomerční užití neexistuje. Licence CC pak vysvětlují nekomerční užití jako takové, jehož „*nikoliv primárně zamýšlený nebo určený pro získání obchodního prospěchu či jiného peněžitého plnění*“. Vždy tak záleží na konkrétních okolnostech případu. Z této definice lze dovodit, že z užití takovýchto děl by mohli být vyloučeni podnikatelé (§ 420 ObčZ), jelikož hlavním (primárním) účelem jejich činnosti je tvorba zisku, tedy získání přímého obchodního prospěchu či plnění.

Tento typ licencí lze úspěšně využívat k tzv. „duálnímu licencování“ pro propagační účely. Nositel práv může bezúplatně pro nekomerční užití zpřístupňovat předmět ochrany a k němu též může uvést kontaktní informace, kam se mají obrátit zájemci o komerční využití. Je nutno ovšem dávat pozor na fakt, že by nositel práv nemohl se zájemcem o „komerční“ licenci uzavřít výhradní licenci na užití předmětu ochrany (již poskytnutá veřejná licence je totiž neodvolatelná a pojmově vylučuje následující výhradní licence).

Uvádět původ (BY - Attribution)

Všechny varianty veřejných licencí CC ze své podstaty zavazují uživatele předmětu ochrany „uvádět původ“ (z angl. „attribution“). Tento základní licenční prvek je společný všem licencím CC a v žádné z nich nemůže absentovat, jelikož je vyjádřením respektu k osobnostním právům autora, mezi něž patří právě i právo být jmenován.

Praktický dopad: Kdykoliv je licencovaný předmět ochrany nebo jeho úpravu šířena, je nutno uvést údaje o nositeli práv a předmětu ochrany, a to způsobem, jaký nositel práv stanovil. Pokud nositel práv způsob uvádění těchto údajů nespecifikoval, je nutné minimálně uvést jeho jméno (nebo pseudonym, pokud pod ním vystupuje, popř. anonym, jelikož verze 4.0 novou povinnost zachovat anonymitu, tedy výše uvedené autorské informace neuvádět, pokud si to autor (poskytovatel licence) nepřeje), název díla, zdroj díla a odkaz na původní licenci CC. Pokud šíříte upravené dílo, je třeba také uvést způsob jakým jste dílo upravili.

Pro lepší zapamatování informací, které je nutno uvést lze použít akronym TASL, tedy

- T - title (název),
- A - author (autor, potažmo nositel práv),
- S - source (zdroj),
- L - license (licence) - odkaz na plné znění veřejných licenčních podmínek CC BY-SA 4.0. - v tištěných publikacích je nutno uvádět i URL odkaz.

Z judikatury: Prvek BY byl již předmětem rozhodování německého Zemského soudu v Berlíně. Skutkový stav případu byl následující: žalující editorka německé Wikipedia Nina Gerlach vyfotila na politickém mítinku kontroverzního politika Thilo Sarrazina a následně tuto fotografii poskytla na portálu Wikimedia Commons pod licencí CC BY-SA 3.0 Unported. Žalovaná Německá lidová unie (Deutsche Volksunion) užila fotografii na svém blogu, aniž by ovšem adekvátně autorku jmenovala či odkázala na licenční ujednání. Tím porušila licenční podmínky a zasáhla do autorčiných práv, což konstatoval i soud a nařídil žalované předběžným opatřením tuto fotografii stáhnout.

Přehled praktických důsledků aplikace licencí CC

CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Zpřístupnění díla pod veřejnou licencí **CC BY 4.0** znamená, že **kdokoliv je oprávněn** předmět ochrany:

- Sdílet
- Zpracovávat
- A to i pro Komerční účely
- Nezachovávat licenci

Zpřístupnění díla pod veřejnou licencí **CC BY 4.0** znamená, že **uživatel je povinen**:

- Uvádět původ

Prakticky to znamená, že předmět ochrany:

- Lze užívat maximálně liberálním způsobem (bez omezení co do zpracování, komercializace, zachování licence)
- Lze zpracovávat - nově zpracovaný předmět ochrany např. licencovat i "standardně" (ne pod CC) - musí ale vždy obsahovat informace o původu zpracovaného předmětu ochrany
- Lze nahrát do e-learningu
- Lze ukládat do oborových a institucionálních repozitářů a to ve formě tzv. "publisher's edition"
- Lze prodávat (resp. komerčně užívat)

CC BY-SA 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>)

Zpřístupnění díla pod veřejnou licencí **CC BY-SA 4.0** znamená, že **kdokoliv je oprávněn** předmět ochrany:

- Sdílet
- Zpracovávat
- A to i pro Komerční účely

Zpřístupnění díla pod veřejnou licencí **CC BY-SA 4.0** znamená, že **uživatel je povinen**:

- Uvádět původ
- Zachovat licenci

Prakticky to znamená, že předmět ochrany:

- Bude vždy dostupný ostatním -> ani nově vytvořený obsah (vzniklý tvůrčím zpracováním) nelze „uzavřít“ do standardního ochranného režimu autorského práva, bude muset být vždy dostupný pod CC BY-SA 4.0
- Lze nahrát do e-learningu
- Lze ukládat do oborových a institucionálních repozitářů a to ve formě tzv. "publisher's edition"
- Lze prodávat (resp. komerčně užívat)

CC BY-NC 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Zpřístupnění díla pod veřejnou licencí **CC BY-NC 4.0** znamená, že **kdokoliv je oprávněn** předmět ochrany:

- Sdílet

- Zpracovávat
- A to bez povinnosti zachovávat licenci
- Nikoliv však za účelem získání přímého obchodního prospěchu nebo jiného peněžitého plnění

Zpřístupnění díla pod veřejnou licenci **CC BY-NC 4.0** znamená, že **uživatel je povinen**:

- Uvádět původ
- Neužívat komerčně

Prakticky to znamená, že předmět ochrany:

- Lze nahrát do e-learningu
- Lze ukládat do oborových a institucionálních repozitářů a to ve formě tzv. "publisher's edition"
- Nelze prodávat (resp. komerčně užívat)

CC BY-NC-SA 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>)

Zpřístupnění díla pod veřejnou licenci **CC BY-NC-SA 4.0** znamená, že **kdokoliv je oprávněn** předmět ochrany:

- Sdílet
- Zpracovávat
- Nikoliv však za účelem získání přímého obchodního prospěchu nebo jiného peněžitého plnění

Zpřístupnění díla pod veřejnou licenci **CC BY-NC-SA 4.0** znamená, že **uživatel je povinen**:

- Uvádět původ
- Neužívat komerčně
- Zachovat licenci

Prakticky to znamená, že předmět ochrany:

- Bude vždy dostupný ostatním -> ani nově vytvořený obsah (vzniklý tvůrčím zpracováním) nelze „uzavřít“ do standardního ochranného režimu autorského práva
- Lze nahrát do e-learningu
- Lze ukládat do oborových a institucionálních repozitářů a to ve formě tzv. "publisher's edition"
- Nelze prodávat (resp. komerčně užívat)

CC BY-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>)

Zpřístupnění díla pod veřejnou licenci **CC BY-ND 4.0** znamená, že **kdokoliv je oprávněn** předmět ochrany:

- Sdílet
- A to i pro Komerční účely
- A to bez povinnosti Zachovávat licenci

Zpřístupnění díla pod veřejnou licenci **CC BY-ND 4.0** znamená, že **uživatel je povinen**:

- Uvádět původ
- Nezpracovávat předmět ochrany

Prakticky to znamená, že předmět ochrany:

- Je maximálně volně užíván při maximálním zachování integrity díla
- Lze nahrát do e-learningu

- Lze ukládat do oborových a institucionálních repozitářů a to ve formě tzv. "publisher's edition"
- Lze prodávat (resp. komerčně užívat)

CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Zpřístupnění díla pod veřejnou licenci **CC BY-NC-ND 4.0** znamená, že **kdokoliv je oprávněn** předmět ochrany:

- Sdílet
- A to bez povinnosti zachovávat licenci
- Nikoliv však za účelem získání přímého obchodního prospěchu nebo jiného peněžitého plnění

Zpřístupnění díla pod veřejnou licenci **CC BY-NC-ND 4.0** znamená, že **uživatel je povinen**:

- Uvádět původ
- Neužívat komerčně
- Nezpracovávat

Prakticky to znamená, že předmět ochrany:

- Je užíván maximálně restriktivním způsobem
- Nelze zpracovávat
- Lze nahrát do e-learningu
- Lze ukládat do oborových a institucionálních repozitářů a to ve formě tzv. "publisher's edition"
- Nelze prodávat (resp. komerčně užívat)

Doporučení

S ohledem na Berlínskou deklaraci a principy otevřeného přístupu jsou pouze licence CC BY a licence CC BY-SA licencemi pro skutečnou realizaci otevřeného přístupu (Open Access licences), a to z důvodu potřeby zajištění *“free, irrevocable, worldwide, right of access to, and a license to copy, use, distribute, transmit and display the work publicly and to make and distribute derivative works, in any digital medium for any responsible purpose, subject to proper attribution of authorship”*. Nad rámec toho ale DOAJ Seal umožňuje licenci CC BY-NC.

CC BY-SA

V případě této licence jsou uživatelé povinni uvádět původ a při dalším šíření či zpracování předmětu ochrany zachovávat tuto licenci. Na druhou stranu licence nezakazuje jeho užívání komerčním způsobem.

CC BY-NC

V případě této licence jsou uživatelé povinni uvádět původ a při dalším šíření či zpracování takto nepostupovat komerčně. Na druhou stranu licence nezakazuje užívání zpracovaného předmětu ochrany při současné změně licence.